

Svět knihy Praha '22

Žijeme pro knihy “
a je to sladké posláni
ve světě upadajícím
a zmitaném nepořádkem.
(Umberto Eco, Jméno růže)
”

9.–12. 6. 2022
Výstaviště Praha

27. mezinárodní knižní
veletrh a literární festival

svetknihy.cz

Svět knihy Praha '22

vystavovatelů
416

návštěvníků
54 000

stánků
156

programů
465

zemí
33

výstav
9

účinkujících
746

Zvláštní poděkování

Za finanční podporu

Záštity

Ministr kultury České republiky
Primátor hlavního města Prahy
Starosta Městské části Praha 7

Čestný host

Itálie

Partneři literárního festivalu

Book Arsenal (Ukraine)
CEFRES
Francouzský institut v Praze
Frankfurter Buchmesse
Istituto Cervantes v Praze
Istituto Camões v Praze / Portugalské centrum v Praze
Italský kulturní institut v Praze
Kancelář Evropského parlamentu v ČR
Literární informační centrum
Maďarský institut v Praze
Ministerstvo kultury Tchaj-wan
Mi:Lu Publishing s.r.o
NGO DEI
Petőfi Kulturális Ügyökség Nonprofit Zrt.
Polský institut v Praze

Institut Książki
Rumunský kulturní institut Praha
Tchajpejská ekonomická a kulturní kancelář Berlín
Ukrainian Book Institute
Ukrainian Institute
Velvyslanectví Argentinské republiky
Velvyslanectví Dánského království
Velvyslanectví Finské republiky
Velvyslanectví Státu Izrael
Velvyslanectví Lucemburského velkovévodství
Velvyslanectví Norského království
Velvyslanectví Portugalské republiky
Velvyslanectví Slovinské republiky
Velvyslanectví Španělska
Velvyslanectví Švédska
Velvyslanectví Ukrajiny

DAS BUCH

Goethe-Institut Česká republika
Rakouské kulturní fórum v Praze
Velvyslanectví Švýcarské konfederace

Partneři Profesionálního fóra

České literární centrum (MZK)
Národní knihovna ČR

Spolupracující organizace v ČR

Asociace vydavatelů audioknih
Česká centra
Česká sekce IBBY
České centrum Mezinárodního PEN klubu

Divadlo v Dlouhé
Historický ústav AV ČR
Institut umění – Divadelní ústav
Jednota tlumočnicků a překladatelů
Městská knihovna v Praze
Moravská zemská knihovna
Nadační fond Českého rozhlasu
Národní filmový archiv
Národní galerie v Praze
Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. K.
Národní technické muzeum
Obec překladatelů
Památník národního písemnictví
Praha město literatury
Post Bellum
Překladatelé Severu
Sinopsis – internetový časopis
Skandinávský dům
Středisko západočeských spisovatelů
Univerzita Karlova
Ústav pro českou literaturu AV ČR
Ústav pro studium totalitních režimů

Organizátoři pořadů a partneři kampaně

Rosteme s knihou

Albatros Media a.s.
Ivona Březinová
Nakladatelství Argo
Nakladatelství Meander
Nakladatelství Naše kniha
Spolek Zaedno

Program čestného hosta Itálie

Partneři

HLAVNÍ MEDIÁLNÍ PARTNER

V mém rodném dialektu neexistuje slovo pro lásku, říká italská autorka Donatella Di Pietrantonio

Knihami **DONATELLY DI PIETRANTONIO** se táhne leitmotiv vyrovnávání se s komplikovanými mateřskými vztahy a téma opuštění. Objevují se v její prvotině **Moje máma je řeka**, v druhé knížce **Krásno moje** o osudu, do něhož zasáhne zemětřesení, a také v nejznámější knize autorky s názvem **Navrátilka**. Právě jí byla věnována většina času ze čtvrté diskuze na Světě knihy Praha.

Hlavní postava knihy **Navrátilka** putuje jako kojeneček do adoptivní rodiny, aby v dospívání zjistila pravdu a vrátila se zpět. Kniha byla přeložena do 25 jazyků. Donatella Di Pietrantonio za ni získala významné literární ocenění Premio Campiello. „Tato praxe byla v Itálii velmi rozšířená v 50. a 60. letech. Početné chudé rodiny se vzdávaly nejmladšího dítěte, které poslaly párům, které samy nemohly mít potomky. Původní rodina děti zkrátka nedokázala zabezpečit. Navrácení k biologické rodině se ale téměř nikdy nestávalo. Chtěla jsem se pokusit vstoupit do hlavy děvčátka, které náhle objeví pravdu o svém narození a původu,“ popisovala spisovatelka, jež je civilní profesí zubařka.

Donatella Di Pietrantonio

Jedním z dalších témat knihy je mlčení. Neschopnost komunikovat a dávat najevo vřelost a city byla dalším znakem tehdejší doby a místa. Donatella Di Pietrantonio vysvětlila, že jedním z důvodů je samotný jazyk. „V Abruzzu,

kraji mého mládí, se stejně jako v jiných oblastech mluví dialektem, který je velmi vázaný na půdu. Mluví se jen o tom, co je naprosto nezbytné. Tyto dialekty zkrátka nemají slova na to, aby pojmenovaly city. V tom mém neexistuje slovo láska, milovat,“ vysvětlila autorka. Uvedla též, že chyběla možnost vyjádřit lásku k dětem fyzicky. Rodiče a příbuzní děti neobjímali, aby nebyli rozmazlené.

Dalším podstatným faktorem v drsném venkovském prostředí bylo silné patriarchální zřízení. „Ženy byly naprosto podřízeny mužům. Moje matka podléhala tchánovi, to byla strašlivá autorita. Ženy se nepodřizovaly svému vlastnímu muži, protože v takovém vztahu by mohly vyjednávat. Patřily otci a pak byly podřízené tchánovi. A to bylo horší. Otec měl nějaké citění. Ale tchánovi nebylo do snachy vůbec nic. Muži byli vychováni k tomu, že nesmí projevovat své city. Žena přišla do rodiny, aby rodila děti, nosila příjmení a aby pracovala. Nějaký vnitřní život, prostor pro nadechnutí, to bylo velmi vzácné,“ doplnila italská spisovatelka. Na román **Navrátilka** loni navázalo pokračování **Návrat do Borga Sud**.

Ve světě probíhá úpadek demokracie. Je důležité vědět, jak se bránit

Závěrečné setkání pátečního večera ve Velkém sále si nenechala ujít řada návštěvníků. Na jednom pódiu se totiž setkal **ADAM MICHNIK**, známý disident, jeden z vůdců nezávislého odborového hnutí Solidarity, publicista, historik, šéfredaktor listu Gazeta Wyborcza, a **NATHAN LAW**, který se v roce 2014 stal jedním ze studentských vůdců „deštníkové revoluce“.

Michnik se v roce 1968 zúčastnil demonstrací polských studentů a odsouzen byl na tři roky do vězení. Znovu uvězněn byl v polovině 80. let za organizování stávků. Také Nathan Law strávil čas ve vězení za účast na protestech. Nyní žije v exilu ve Velké Británii. Téma se nabízelo samo – Studenti jako předvoj revoluce. Řeč se však rychle stočila na současné události ve světě, tedy na válku na Ukrajině, počínání Číny, ale i aktuální vývoj v Polsku.

„Všichni jsme s velkým obdivem sledovali, jak se mládež v Hongkongu vzepřela. A jak se snažili popřít stereotypy, které tvrdí, že pro některé národy se svoboda zkrátka nehodí. Často se to říká například o Rusku nebo Číně. Ale zkušenosti ukazují, že lidé touží po svobodě,“ otevřel diskuzi Adam Michnik. Zavzpomínal na rok 1968, kdy se podle něj vzepřeli studenti v mnoha zemích, a odstartovali tak řetězové události. „Je mnoho důsledků revoluce, dobré i špatné. Já ale věřím, že každá revoluce má svůj smysl, ať už selže, nebo je úspěšná. Idea v Hongkongu v roce 2014 byla převzata z předchozích čínských revolucí. Inspiroval ji rok 89. Protesty zasely tyto pochybnosti. A pokračovalo to v roce 2019,“ uvedl Nathan Law.

Adam Michnik a Nathan Law

Adam Michnik byl velmi kritický k současnému dění v Polsku: „Dnešní Polsko nezbytně nutně potřebuje změnu. Tato vláda „putinizuje“ stát. Uvnitř jsou zaváděny změny obdobné tomu, jaké dělá Putin. Nesmíme se obklopit násilím. Musíme menšinu, která vládne, otevřít diverzitě.“ Diskuze se také zaměřila na využívání represivních nástrojů a klamání občanů. „Lež je zbraní diktatur. Vládnoucí strana v Polsku k diktatuře směřuje. Stejně tak jako se v Číně nesmí hovořit o masakru náměstí Nebeského klidu, prezident Kaczyński nechce mluvit o atentátu Putina na prezidenta Polska. Nebo se říká, že za Katyň mohou Němci. Ale to není pravda, stojí za ní Rusové.“ Podle Michnika je

potřeba lži vyvracet a ničit. Je nutné vzkřísit způsoby, jak do Ruska dostávat pravdivé informace. O budoucnosti demokracie se podle něj bude rozhodovat právě tam a v Číně. My máme povinnost pomáhat a mluvit o kompromisech.

„Ve světě probíhá úpadek demokracie, musíme si to uvědomit. A je důležité vědět, jak se bránit. Čína je jeden z největších autoritářských režimů a expanduje. Je potřeba zavést řadu opatření a je důležité vidět Čínu jako protivníka, protože představuje konkurenci pro demokratické režimy. Změna přístupu k Číně je nejdůležitější, co můžeme teď udělat,“ upozornil Nathan Law.

Lhát mě moc baví, prozradila Leïla Slimani

Leïla Slimani

Francouzsko-marocká spisovatelka **LEÏLA SLIMANI** oslnila naplněný Velký sál festivalu Svět knihy Praha svým humorem a zajímavým pohledem na marockou společnost, ženy i lži.

„Během práce na své první knize jsem si uvědomila, co pro mě znamená literatura. Je to pro mě svět, v němž nemám strach a jsem v něm svobodná. Když píšu, je mi jedno, jestli se to někomu bude líbit. Je to v rozporu s tím, jak jsem byla vychovaná. Jako dítě mě tlačili do toho, abych byla slušná malá holčička. Zatímco když píšu, můžu se chovat, jak chci,“ zahájila diskusi Slimani a naznačila tak, kam se bude debata ubírat.

Její prvotina vypráví příběh Pařížanky Adele, která je posedlá sexem a ještě lže. Podle spisovatelky se s touto hlavní hrdinkou identifikuje řada žen, a to i Maročanek. Arabští muži si ale namlouvají, že je jistě zápaďačka. Leïla Slimani připustila, že při psaní **Adele** udělala vědomou volbu, když neprozradila etnicitu postavy. Pokud by totiž Adele byla muslimka, v Maroku by knihu zakázali. Lži se prolínají nejenom knihami Leïly Slimani, ale také jejím životem. „Část svobody spočívá v právu na lž. Nebo alespoň v tom neřít všechno. Dost čas-

to se od žen vyžaduje úplná pravda, zatímco muž může mít na rozdíl od žen tajemství. Musí si přece vyřešit svou sexualitu! Já sama jsem velká lhářka a moc mě to baví,“ prozradila se smíchem.

Sklony ke lhaní prý známá spisovatelka zdědila. Její matka či babička si rády přibarvují realitu a mají potěšení z toho, když si mohou potměšile vymyšlet. O své rodině chystá Leïla Slimani trilogii. „Jeden z důvodů byl ten, aby moje babička nebo děda měli možnost stát se literárními postavami. Chtěla jsem z jejich lží udělat skutečnost. Také to píšu, abych zastavila čas a bojovala se zapomněním. Můj otec zemřel před dvaceti lety a já si přestávám vybavovat jeho tvář nebo společné zážitky. Chci pokračovat v dialogu s milovanými osobami, které mi smrt vzdaluje. A též chci zhmotnit svou kulturu a její lidi,“ vysvětlila autorka. Dalším motivem je podle Slimani ukázat marockou literaturu a její prvek univerzálnosti. Západ podle ní pohlíží na jižní země jako na exotiku a nebere je tak úplně vážně. Marocká a další menší literatury však mají velký potenciál. Knižnímu světu nyní dominují témata jako je kolonizace, migrace či hledání identity a řeší je zejména spisovatelé původem z menších literárních trhů.

Slimani s humorem vysvětlila také to, proč odmítla nabídku stát se ministryní kultury: „Není to nic pro mě. Nesnáším schůze a ráda si dělám, co chci. Vstávám pozdě, pak si dám pivo, kouřím v bytě, pak si jdu zas lehnout... Takže jsem to odmítla.“ Přiznala se též k fascinaci ženami. „Už od malička mi ženy připadaly jako záhada, zajímalo mě, jaké jsou, co si myslí. Jako dítě jsem měla pocit, že muži jsou všude. V kavárnách, na ulicích, v knížkách. Hlasitě mluvili, vytahovali se. Doma nás bylo hodně žen. Překřikovaly jsme se, tahaly jsme se za vlasy, táta nebyl, chudák, skoro slyšet. Ženy vyprávěly historky, které byly velmi zajímavé, ale nikdy jsem něco takového nečetla v knihách. Proto o nich píšu,“ dodala.

Ve výkladu historie chybí ženská perspektiva

Italské autorky **STEFANII AUCI** a **VIOLU ARDONE** spojuje hned několik rysů. Narodily se ve stejný rok, obě se věnovaly učení, píšou o Sicílii a ve svých románech se noří do historie. A právě dějiny a jejich zpracovávání se stalo hlavním tématem čtvrté diskuze autorek na Světě knihy.

Viola Ardone se svěřila se svým rozčarováním z toho, jak se v dnešní Itálii historie učí. „Každý rok se snižuje počet hodin dějepisu ve školách. Jenomže studium historie uvolňuje mechanismy myšlení, dává nám možnost se z ní poučit a pochopit a současnost,“ uvedla. Podobný názor sdílí Stefania Auci. V Itálii prý panuje dojem, že by historie měla být podřízená jiným vědeckým disciplínám nebo obchodní předmětům. Vyzvedla též potřebu čtení komplexních textů. „Jedině takový text vás může obohatit. A to nejenom vědomostmi, ale vytváří též nové mentální struktury. Skrze něj můžete lépe poznat realitu,“ řekla. Za svou lásku k historii prý vděčí svému otci, který jí učil, že každý sociální fenomén je spojený s teritoriem, v němž se odehrává, a také se zažitými událostmi lidí, kteří zde žijí. Také proto se snaží vyprávět o historii Sicílie jinak, než jaký je stereotyp.

Autorky řešily pozici žen v dějinách a také to, jak je o ní vyprávěno. „Při studiu oficiál-

ních pramenů a učebnic jsem musela nahlížet na svět mužskými očima. Sama jsem napsala učebnici dějepisu pro 2. stupeň. Snažila jsem se vyprávět historii v širším kontextu. Obvykle je taková literatura velmi suchá, jen data, čísla. Nehovoří se o citění doby, o tom, jaké měli tehdejší lidé vztahy a jak vlastně žili. Při psaní románů mi vadilo, že ve zdrojích je jen pohled mužů. A také to, že polovina lidstva neměla možnost definovat podmiňky života,“ vysvětlila Ardone. „Dnes se stále častěji mnozí autoři pokoušejí objevit tehdejší svět žen, který zůstal zamlčen. Jsem za to velmi ráda, a to hlavně z důvodu spravedlnosti, aby byla ženám konečně přiznána schopnost a kreativita,“ doplnila Auci.

Při psaní svých knih se obě autorky vydávají za co nejvíce zdroji. A objevují nové stránky běžně tradovaných příběhů nebo pohledů na události. Ke konci debaty symbolicky pokynuly Virginii Woolfové, když zdůraznily důležitost roli vlastního pokoje pro kreativní proces.

Nabízím povídky jako barman koktejly

Etgar Keret

V zaplněném Velkém sále, který byl letos situován do elegantního a příjemně profukujícího stanu, se návštěvníkům veletrhu představil izraelský autor **ETGAR KERET**. Diskusí provázal Pierre Friedmann.

Od vydání první Keretovy knihy uplynulo už třicet let a od té doby je z něj respektovaný a po celém světě vydávaný autor. Do češtiny byly přeloženy téměř všechny jeho knihy. Tu poslední s názvem **Tak už leť** u nás vydalo nakladatelství Garamond. Jak v úvodu debaty řekl Pierre Friedmann, Etgar Keret je specialistou na povídky, což je žánr, kteří autoři nijak zvlášť nevyhledávají. Etgar ale právě v nich našel kouzlo nejen pro sebe jako autora, ale především pro čtenáře. „Ale já nepíšu povídky kvůli úspěchu, píšu je, protože mě to baví. Nechápu, proč jsou podceňovány a proč jsou méně úspěšné než jiné žánry.“ Pierre Friedmann jeho úvahu doplnil slovy: „Povídka se považuje za první krok k románu, ale já mám pocit, že je náročnější než román. Zatímco v románu se můžete rozepsat na spoustu stran, nemusíte nijak šetřit slovy, v povídce musíte být struční, všechno říct přesně a jednoduše.“

Keretovy povídky se vyznačují specifickým humorem, který by se dal nazvat pohledem optimisticko-smutným. „Smutek je ve mně, já si ho uvědomuji. Je to dáno i tím, že vím, jaký máme jako lidé potenciál, ale neumíme ho naplnit. Na druhou stranu tu je naděje, že bychom situaci mohli alespoň trochu zlepšit. A humor je takový naučknutý polštářek, který zlehčuje i emocionálně náročné situace,“ vysvětlil styl svého psaní Etgar. „Jste optimista?“ zeptal se ho Pierre Friedmann. „Vlastně jsem. Je to můj strategický plán jím být. Optimismus a pesimismus totiž považuju za volbu.“ Následně Etgar představil svůj nový román **Tak už leť**. „Je to melodrama. Mám rád silné myšlenky a situace. Proto své hrdiny do takových kritických situací stavím,“ vysvětloval a dodal, že všechno samozřejmě pramení z jeho vlastních pocitů a postojů. „Jmenuji se Etgar Keret a bojím se zemřít. A když se zamiluju, tak ta osoba většinou miluje někoho jiného. Moje povídky jsou mojí zpovědí. Je to terapeutické. Snažím se dospět k vlastnímu vnitřnímu klidu a k tomu mi pomáhá, když mohu lidem sdělovat nějaký příběh,“ přiznal v závěru debaty. „Nabízím své povídky jako barman koktejly. Zkuste je ochutnat. Někdo se s nimi ztotožní, někdo ne. To je život.“

Nedokážu si představit, že někdo rozumí mým knihám

Oddný Eir

Islandská autorka **ODDNÝ EIR** získala za svůj román *Láska v troskách* Cenu Evropské unie za literaturu a Islandskou cenu za ženskou literaturu. Stala se také jedním z hostů Literárního maratonu s autory současné evropské literatury. Návštěvníkům popsala proces tvorby a vystoupila též její překladatelka Lucie Korecká.

„Dřív jsem si psala deníky. Vždycky to pro mě byla radostná činnost. Jako dítě jsem to brala jako výzvu. Dnes ale píšu spíš básně. A energii na psaní směřuji do svých knih,“ prozradila spisovatelka, která se kromě psaní knih živí například skládáním textů pro slavnou zpěvačku Björk. Formou deníku je napsaná také kniha *Láska v troskách*. „Nedokážu si představit, že někdo rozumí mým knihám. Sbírala jsem různé způsoby, jak lidé mluví, jak vnímají věci,“ podívala se Oddný Eir. V rámci setkání porovnávala své zkušenosti s léty prožitými v Paříži, New Yorku či Budapešti. Prahu a Brno podle svých slov také dobře zná. „Lidé v New Yorku a v Paříži jsou si sebou hodně jistí. Je to dané historií. Vědí, že v případě komplikací bude jejich hlas vyslyšen. Takhle to ve střední Evropě rozhodně není,“ doplnila.

Pro Lucii Koreckou byla práce na knize *Láska v troskách* nejtěžší a nejradostnější zároveň. „Byl to asi nejnáročnější překlad, který jsem dělala, ale zároveň mě nejvíc bavil. Text má více vrstev. Obsahuje například spoustu aluzí či intertextových odkazů na islandské kulturní pojmy. Musela jsem zohlednit, proč jsou kapitoly vystavěné tak, jak jsou. Takže se jednalo také trochu o badatelskou činnost,“ vysvětlovala s úsměvem překladatelka, která pracuje také s literaturou ve faerštině a staroseverštině. Naučit se islandštinu je podle ní jednodušší pro rodilého Čecha než například pro Brita nebo Američana. Oproti angličtině má čeština s islandštinou totiž celou řadu shodných jazykových kategorií, jako jsou například pády nebo způsob časování sloves.

Cena Jiřího Theinera pro Ukrajinu

Letošní už jedenácté předávání Ceny Jiřího Theinera bylo hned v několika ohledech jiné. Hlavní změnou je její zaměření. Až dosud byla Cena určena osobnosti nebo instituci působící v zahraničí a významně přispívající k šíření a propagaci české kultury ve světě. Obdrželi ji například běloruský překladatel Sjarhej Smatryčanka, jihokorejský profesor Kim Kjo-či nebo izraelská novinářka a spisovatelka Ruth Bondy. Od letošního ročníku Světa knihy Praha, který je každoročně dějištěm slavnostního aktu, bude ocenění udělováno osobnostem, jež jsou hlasem svobody proti cenzuře a pro demokracii. První laureátkou takto pozměněné prestižní ceny se stala ruský píšící běloruská spisovatelka, investigativní novinářka a také první Běloruska oceněná Nobelovou cenou za literaturu **SVĚTLANA ALEXIJEVIČOVÁ**. „Světlna Alexijevičová bohužel svou účast dva dny před příjezdem musela ze zdravotních důvodů zrušit,“ vysvětlil ředitel veletrhu Svět knihy Praha Radovan Auer. Cena včetně finanční odměny však i přesto našla své držitele. Světlna Alexijevičová se ji totiž rozhodla věnovat ukrajinským autorům. „Ukrajinských autorů je na veletrhu celá plejáda. Za všechny Cenu převezmou **KATERYNA MICHALICYNNA** a **JEVHENIJA KONONENKO**,“ představil ukrajinské spisovatelky Radovan Auer. „Děkujeme za tuto Cenu, je to pro nás čest, zvláště v této situaci. Celá řada ukrajinských autorů momentálně brání zemi se zbraní v ruce,“ zaznělo v emotivním projevu Kateryny Michalicyny. „Já to vnímám jako ocenění svobody myšlení. Mít možnost svobodně myslet a psát by mělo být samozřejmé, ale není,“ dodala Jevhenija Kononenko. Obě autorky se pak v debatě s přítomnými diváky podělily o zkušenosti ze života ve válečné zóně. „Moje snacha už podle zvuku pozná typ střely, která právě letí. To není normální. Válce se nedá přivyknout,“ řekla Jevhenija. Na otázku, zda si myslí, že po válce může být navázán dialog s ruským světem,

odpověděly autorky téměř shodnými slovy: „Dialog bude možný jen až Rusko přizná odpovědnost za všechny hrůzy, které způsobilo,“ uvedla Kateryna Michalicyna. „Ano, dialog je možný, ale skutečně jen s lidmi, kteří přiznají odpovědnost,“ souhlasila Jevhenija. Obě autorky potvrdily, že psát s válkou za zády je velmi těžké. „Píšu verše, abych zpracovala to, co prožíváme,“ řekla Kateryna a dodala, že navzdory válce se ukrajinský knižní svět točí dál. Pomaleji, složitěji, ale stále žije. „Nakladatelé to mají těžké. Vydávat teď knížku třeba v Charkově, kde všichni dosud tiskli, je téměř nemožné. Tiskárny a sklady jsou rozbombardované. Všichni ale dělají, co můžou. Pravdou je, že třeba knihovny se často změnilly v místa pomoci, v místa, kde se například tkají sítě a dělají další práce. I to je způsob, jak přežít, jak se s nastalou situací vyrovnat,“ řekla Kateryna. „V Kyjevě se knihy prodávají, více elektronické, ale důležité je, že žijí,“ dodala Jevhenija. Závěrem padla slova o tom, co bude, až válka skončí. „Nevím, co mě čeká po válce jako člověka, matku, spisovatelku. Jak obnovím všechno, co jsem ztratila. Válka zlomila všechno kolem nás. Jsme jiní,“ řekla Kateryna Michalicyna. „Budeme muset hodně pracovat, abychom získali zpět, co jsme touto válkou ztratili.“

Sama bývám překvapená, kdo je vrah

Do posledního místečka zaplněný Velký sál prozrazoval, že aktérem nadcházející debaty bude spisovatelka hvězda. A byla. Kanadská autorka **SHARI LAPENA**, které se přezdívá královna detektivek ze sousedství, má u nás opravdu širokou základnu fanoušků. A nejen u nás.

Sympatická, veselá a uvolněná, tak se světová autorka bestsellerů představila veřejnému publiku. Autorka knih *Manželé odvedle*, *Jeden z nás*, *Její konec* a *Nevítaný host*, které vyšly i v češtině, by díky celosvětovému úspěchu mohla mít hvězdné manýry, ale neměla. S úsměvem odpovídala na dotazy diváků v sále a byla u toho docela legrace.

„Doufám, že moje knihy jsou z těch, od nichž se nemůžete odtrhnout. Je tam hodně zvrátů a chce to je dočíst až do konce. Na rozdíl od akčních thrillerů stavím příběhy na vztazích,“ odpověděla na dotaz, jak by své knihy charakterizovala. Do psaní se prý umí tak ponořit, že nemůže přestat. „Že bych kvůli tomu zapoměla třeba na večeri to ne, ale někdy píšu a píšu, protože mě prostě zajímá, co se s postavami stane,“ vysvětlovala s tím,

Shari Lapena

že se jí příběh pod rukama postupně vyvíjí. „Na začátku nevím vůbec nic, ani kdo je vrah. Mám hodně podezřelých, hodně motivů, pak nastávají zvraty a až když se blíží ke konci, zjistím, kdo je vrah. Někdy bývám sama překvapená, jak to celé dopadlo.“

Protože se jí kvůli knihám, v nichž hraje roli sousedské vztahy, přezdívala královna detektivek ze sousedství, bylo jasné, že přijde i otázka: Měla jste někdy problémy se sousedy? Na to Shari odpověděla, že zatím ne.

pokračování na další straně

Zoja a Sedláček balancovali mezi filozofií, psychologii a ekonomikou

Přestože měla beseda s **LUIGIM ZOJOU** a **TOMÁŠEM SEDLÁČKEM** název Všechny cesty vedou k filozofii, řečníci se nakonec shodli na jiném závěru. Na jednom pódiu se sešel známý italský psychoanalytik a spisovatel Zoja s ekonomem, filozofem a pedagogem Sedláčkem. Setkáním provázal dramaturg Světa knihy Guillaume Basset.

Luigi Zoja se narodil ve válečných letech v Miláně. Z doby, kdy v okolí vybuchovaly bomby a letadla postupně zničila až třetinu města, si podle svých slov nic nepamatuje. V jeho podvědomí však tyto zážitky nejspíš zůstaly zapsány. „Podle současných teorií jsem byl traumatizován. Je to opravdu možné, mám například problém s usínáním za hluku,“ uvedl Zoja.

Beseda se dotkla tématu aktuální klimatické krize. Proč zůstáváme nečinní tváří v tvář rostoucímu počtu zpráv o zhoršujícím se stavu přírody? Stojí za tím popření, nebo lhostejnost? tázal se Guillaume Basset. „Je to velmi často obojí. Lidé mého věku mohou být indiferentní. Katastrofa se stane, až už tu nebude. Ale taky vidím nedostatek povědomí mezi mladou generací. Dnes máme více možností, jak být informovaní. Jenomže trávíme na těchto kanálech víc času zábavou. Je to v určitém smyslu narcistní chování,“ popisoval Luigi Zoja, který varoval před lavinou individualismu. Sám prý většinu svého pracovního času věnuje psaní a přednášení, aby přispěl ke společnému vědění.

Tomáš Sedláček se s Luigim Zojou setkal před lety, když se při rešerši své knihy zajímal o význam Evropy. „My ekonomové jsme udělali velkou chybu, že jsme na Evropu nahlíželi jen z našeho pohledu. Teď můžeme vidět ducha

Luigi Zoja a Tomáš Sedláček

Evropy při tom, co se děje na Ukrajině,“ vysvětlil Sedláček. Připomenul mimo jiné též podle svých slov jednu z nejčastěji špatně citovaných vět v historii. Obvykle se říká, že peníze jsou kořenem všeho zla. V Bibli ale stojí, že je to láska k penězům, která vše ničí. Peníze jsou vztahová záležitost. Nevlastníme je, nemůžeme je vyrobit ani zničit, aniž by se to obešlo bez následků. Podle Sedláčka také ekonomie není v depresi, ale v manické depresi. „Nejdřív musíte začít léčit manické stavy,“ řekl.

„U všeho, co děláte, je důležitý narativ. My tu žijeme uprostřed mýtu nekonečného růstu. Ale on je to opravdu jen mýtus, přestože se vykládá všude po světě. Vždycky existuje limit,“ upozorňoval Luigi Zoja. „Moje oblíbená definice zní: mýtus je něco, co se nikdy nestalo, ale děje se to pořád. Největší tvůrci mýtu jsou lidi z centrálních bank, finanční systém reálně neexistuje, je to jen „mindset“. Podobně jako právo. Mýty jsou neviditelné, neexistující entity, kvůli kterým jsme ochotni zemřít,“ doplnil Sedláček. Oba řečníci se nakonec shodli, že všechny cesty vedou k propojování.

Literatura si na rozdíl od filmu může dovolit nespécifikovat

FRANCESCA MELANDRI a **MAREK ŠINDELKA** debatovali na jednom ze závěrečných setkání Světa knihy Praha o tom, jak se liší tvorba knih a scénáře. Oba se věnují psaní literatury a scenáristice. Melandri je dokonce pod jedním filmem podepsaná jako režisérka. Jejich vhlad do tématu byl proto velmi praktický.

Oba autoři se shodli na tom, že nemají rádi otrocké adaptace knih na filmové plátno, kdy se scénář striktně drží původní předlohy. Šindelka například vypíchnul snímek *Stalker* jako příklad umělecky vydařeného filmového zpracování. Melandri v této souvislosti připomněla film *Gepard* režiséra Luchina Viscontiho.

„Když píšu román, snažím se najít rytmus textu. Hledám jeho metabolismus, tep. Lidé mi často říkají, že mé knihy jsou hodně vizuální. Od režisérů slyším, že to chtějí natáčet. Ale já jim vždycky opakuji, že mé knihy nejsou filmové,“ popsala Marek Šindelka. Řekl též, že ho fascinuje, jak se dá pracovat s pachy. Na to navázala Francesca Melandri svým prvním scénářistickým zážitkem: „Jednalo se o film o mládí Kryštofa Kolumba. Byl to mořeplavec a dobrý byl zejména díky tomu, že měl velmi dobře vyvinutý čich. Jenomže jak to přenést na obraz? Vymyslela jsem si scénu z plátenic-

Francesca Melandri a Marek Šindelka

ké manufaktury jeho rodiny. S ostatními dětmi tu malý Kryštof hrál hru na poznávání jednotlivých barevných pigmentů po čichu. Tim jsme to zvizuualizovali.“

Mezi tím, co je odhaleno a řečeno, podle obou autorů spočívá největší rozdíl v literatuře a scénáři. „Film je umění povrchu, a to v tom nejlepším slova smyslu. Je v něm důležité ukázat, jak člověk vypadá, co dělá. Na plátně to odhalíte akcí. Literatura se zabývá vnitřním popisem. Velká konkrétnost, kterou tento žánr má, pro mě byla pořádná škola. Musel jsem se zaměřit na kostru, logiku, na funkční anatomii. Teď z toho těžím při psaní knih,“ uvedl Marek

pokračování z přechozí strany

„Teď jsme se z města přestěhovali na venkov, kde jsme od sousedů trochu dál, tak uvidíme.“ Na další diváckou otázku, co říká na další přezdívkou, a sice že je novou Agathou Christie, odpověděla, že je to pro ni čest a velký kompliment.

Ohledně inspirace prozradila, že čerpá z televizních zpráv a z černé kroniky v novinách. Děj jejího nejnovějšího románu **Nepřítel štěstí rodina** se ale zrodil jiným způsobem. „Věděla jsem, že chci mít v příběhu dospělé sourozence, kteří budou podezřelí z vraždy svých rodičů, a motivem budou peníze. Tyhle ingredience jsem pak nějak poskládala dohromady.“ Vzhledem k tomu, že Shariiny příběhy mívají otevřenější konce, nabízela se také otázka, jestli ji někdy nenapadlo napsat pokračování některé z knih. „Beru své postavy jako skutečné lidi a vždycky přemýšlím, jak by to s nimi asi bylo dál, co by asi dělali. Pokračování některé z knih ale zatím neplánuji, i když mě o to čtenáři často žádají.“

Sama sebe prý do žádné ze svých postav neotiskla. „Je to dobrý nápad, budu o tom přemýšlet. Občas tam ale vtisknu alespoň své pocity. Třeba do matky frustrované, že její syn nechce vstávat. Takový pocit dobře znám,“ smála se.

Jedna z diváček se zeptala, zda už se může těšit na novou knihu. „Je to nespravedlivé, vy knihu přečtete za pár dní, ale já ji píšu rok. Dejte mi ještě chvíli,“ odpovídala Shari s úsměvem a prozradila alespoň, že zápletka nové knihy se bude točit kolem devítileté školačky, která se ztratí.“

Závěrem proběhl slavnostní křest novinky *Nepřítel štěstí rodina*.

Šindelka. Aby názorněji přiblížila tuto problematiku, popsala Francesca Melandri svůj objev z nedávne návštěvy muzea věnovaného Franzu Kafkovi. „Byl tu Kafkův dopis nakladateli týkající se *Proměny*. Stálo v něm: rozhodně nedávejte na obálku žádnou ilustraci hmyzu! V tom to totiž spočívá. Je opravdu Řehoř Samsa broukem, nebo se jím jen cítí? Je to pavouk, nebo skarabeus? Kde leží ta ambivalentnost? Kdyby to člověk viděl jasně otisknuto, proměnění se příběh v něco banálního. Nemělo by to svou sílu. Tohle si literatura může dovolit – neříkat, nespécifikovat.“

Řeč padla také na to, do jaké míry se do scénářistické práce promítají produkční náklady. „Opět připomenu Viscontiho film. Ve snímku *Vášeň* je velmi známá obří bitva. Jsou tu podrobné detaily, stovky komparsistů v historicky přesných uniformách. Tato scéna stála desetkrát tolik co samotný film. A víte, co je napsáno ve scénáři k této neskutečné scéně? Jsou to jen dvě slova: *Vypukne bitva!*“ popisovala Francesca Melandri. Marek Šindelka připustil, že coby scénárista vítá manipulační prostor, který mu dodá producent. V Česku je podle něj důležité zůstat při psaní scénáře realistou.

Válka zatím nezevedněla

Závěr ukrajinského programu v sekci Literatura jako hlas svobody patřil mladé ukrajinské novinářce pracující pro světová média **NATALII HUMENUK** a českému žurnalistovi, zástupci šéfredaktora časopisu Respekt **TOMÁŠI BROLÍKVI**.

Dialog mezi oběma novináři, kteří si vzájemně kladli otázky, byl zajímavým pohledem na práci novinářů ve válce. „*Jak se změnila ukrajinská žurnalistika za poslední měsíce? Byli jste jako novináři na válku připraveni?*“ ptal se Tomáš Brolík. „*Byli jsme připraveni. Já osobně jsem čtenářům osvětlovala už předchozí světové konflikty, napsala jsem knihu o Donbasu i o Krymu, měla jsem všechno zmapováno a byla jsem na vypuknutí války jako novinářka připravena,*“ řekla Natalia a dodala, že ačkoli je nyní válka přímo v její zemi, žurnalistický přístup jí samotné ani jejích kolegů se tím nemění. „*Musíme být profesionální, ať už je válka v jakékoli zemi.*“ Na dotaz, zda je ukrajinská žurnalistika nezávislá, odpověděla Natalia, že rozhodně ano. „*V Rusku a Bělorusku je novinářina spojena s represemi, tam svoboda slova není, ale na Ukrajině panuje demokracie, máme prezidenta, který byl zvolen v regulérních volbách, můžeme informovat o všem, co se děje.*“ Otázkou je podle ní jen etika, jak válečné zločiny podat. „*Nutíme traumatizované lidi, aby mluvili o svých traumatech stále dokola. Říkám si, jestli je musíme znovu trápit. Je to velké dilemma, jak s výpověďmi lidí pracovat.*“ K tomu Tomáš ze své zkušenosti doplnil, že na Ukrajině se pohybuje několik televizních štábů, každý samozřejmě chce mít výpovědi svědků zločinů, a tak se například lidé v Buči ptali všichni stále na to samé, což pro ně muselo být těžké. Natalia k tomu uvedla, že od začátku války bylo na Ukrajině akreditováno deset tisíc novinářů, a přece podle jejího názoru pokryli jen asi dvacet procent dění. Spousta věcí zůstala skryta. „*Velká média mohou válce věnovat dva tři články nebo reportáže denně, ale příběhů je mnohem víc. Zůstáváme jen na povrchu, na místech, kde padají bomby. Generální prokuratura zaznamenala šestnáct tisíc válečných zločinů, a to jistě není konečné číslo. O většině z nich světová média nic neví,*“ dodala Natalia. K otázce, zda mohou zprávy z války čtenářům

i samotným médiím zevšeňdět, přidala zkušenost z nedávné návštěvy Washingtonu. „*Přesně na to se mě lidé na besedách ptali. Může nastat všeobecná únava z informací o válce? Že lidi přestane zajímat? Já doufám, že se to nestane. Čtyři měsíce je podle mě příliš krátká doba na to, aby nám válka zevšeňděla.*“

Natalia se pak na Tomáše obrátila s otázkou, jak vnímá válku na Ukrajině česká společnost? „*Je to jiné než dosavadní válečné konflikty, které ve světě v posledních letech probíhaly. Většina z nich byla daleko, v prostředí, které*

nám je cizí. Ukrajina je ale blízko a prostředím je nám podobná. Je to najednou útok na něco blízkého.“ Na otázku, co zajímá české čtenáře, odpověděl Tomáš Brolík slovy, že zprávy, které nejsou banální. „*Náš čtenář očekává, že se dozví něco překvapivého. Když na Ukrajinu vyrazíme, nemáme plán na konkrétní článek, reagujeme na situaci na místě,*“ dodal Tomáš Brolík s tím, že na další cestu na Ukrajinu se chystá právě v těchto dnech. Natalia tam míří také. Možná se potkají na stejných místech, u stejných událostí.

Komunismus v nás zůstává, ale jeho stopa slábne

Tři polští autoři, **ADAM BURAKOWSKI**, **ALEKSANDER GUBRYNOWICZ** a **PAWEŁ UKIELSKI**, vydali v roce 2009 knihu **1989 – Podzim národů**. Letos vyšla její rozšířená česká verze. K diskusi na Světě knihy dorazil politolog a historik Paweł Ukielski a český politolog, publicista a odborník na transformaci k demokracii Josef Mlejnek. Diskuzi moderoval ředitel Polského institutu v Praze Maciej Ruczaj.

Publikace je podle Pawła Ukielského výjimečná v tom, že se zaměřuje na šest středoevropských zemí a zachycuje nejenom historické události, ale zabírá se též politologickou analýzou. Každou zemi popisují tři kapitoly – období před rokem 89, revoluční události a pohled na 30 let po pádu komunismu. Josef Mlejnek oceňuje, že se autoři snaží pojmut každou ze zemí individuálně, popsat jaký komunismus v konkrétní zemi byl, jaké měl specifické rysy a jak se odrazily na následujícím dění. Závěry jsou z jeho pohledu „sympaticky opatrné“ a jsou předloženy k diskusi.

Řečníci se neshodli na tom, jestli jde události roku 89 popsat jako kontrarevoluci. Paweł Ukielski uvedl: „*Jsem toho názoru, že když se shodneme, že v roce 1989 došlo k odmítnutí komunismu a že byl komunismus nastolen revolucí, tak se poté jednalo o kontrarevoluci. Neměli bychom se řídit negativními konotacemi, které tomu slovu dodali sami komunisté.*“ Právě z důvodu zprofanování slova kontrarevoluce jej nechce Josef Mlejnek použít.

Maciej Ruczaj poté položil důležitou otázku, zda se dají nešvary dnešní doby stále omlouvat naší komunistickou minulostí, jež se stále vzdaluje. „*Domnívám se, že dědictví komunismu v našich zemích zůstává. Ale jeho stopa slábne. Nostalgie po socialismu byla v 90. letech mnohem intenzivnější. Přeměny, kterými společnost procházela, byly nejtživější. Nostalgie je dnes marginální záležitost. Spíše je to bažení po době, kdy jsme byli mladí. Nejde však udělat tlustou čáru, po které bude určitá generace komunismem nedotčená,*“ popsal Ukielski. Uvedl rovněž, že pozice střední Evropy je specifická už od středověku a má hluboké kořeny. Nejde ji svádět na komunismus. Mlejnek upozornil na to, že se naše společnost v roce 1989 upínala k utopickým představám o Západu. „*Česká republika je součástí Evropy, máme velkou část problémů společných. Západní společnost jsme si idealizovali, jenomže ona má spoustu problémů a jako všechno se vyvíjí. Řada lidí si odmítá připustit, že Západ někam dál směřuje. Zasekli se na svém vzoru z roku 89,*“ doplnil Josef Mlejnek.

Dalším důležitým tématem, které oba řečníci probírali, byla ruská agrese na Ukrajině. „*Z určitého hlediska můžeme tuto válku vnímat jako pokus o zvrácení toho, co se stalo v roce 1989 a 1991. Protože Putin řekl, že největší katastrofou byl rozpad Sovětského svazu v roce 91,*“ vysvětlil Paweł Ukielski. „*Válka je snaha udržet impérium,*“ doplnil Josef Mlejnek.

Výzvy digitalizace leží ve školství a v podpoře státu

Přestože se české knihovny mohou pyšnit 150 miliony zdigitalizovaných stran, digitalizaci v knižním sektoru čekají mnohé výzvy. Na některé nevyřešené otázky narazili panelisté diskuze Knihovny a digitalizace, kterou moderoval ředitel Národní knihovny ČR **TOMÁŠ FOLTÝN**. Dalšími hosty byli vicepremiér pro digitalizaci a ministr pro místní rozvoj **IVAN BARTOŠ**, vysokoškolský pedagog a informační specialista **RICHARD PAPIK** a ředitelka Svazu českých knihkupců a nakladatelů **MARCELA TUREČKOVÁ**.

Hned v úvodu na sebe ministr Ivan Bartoš prozradil, že vystudoval informační studia a knihovnictví na Karlově univerzitě pod Richardem Papíkem, který mu navíc svědčil na svatbě. „*Před 20 lety jsme řešili, jak popsat a propojit, co vlastně digitalizujeme. Dnes už však uživatel neřeší, kde najde knížku o tom, co potřebuje vědět, ale jak dostane informace*

do svého telefonu. Když na sobě člověk pracuje, role digitalizace otvírá obrovské možnosti v dalších rozšiřujících službách,“ otevřel diskusi Ivan Bartoš.

Richard Papík poukázal na podstatnou komplikaci digitalizace: „*Knihovny se dnes učí marketing, řeší, jak svou práci zpopularizovat. Problém vidím ve školství. Dokud učitelé nebudou studenti a žáky úkolovat, aby se využívalo kulturní bohatství v digitální podobě, tak se situace nikam nepohne. Nejde jen o generační záležitost. Spousta mladých učitelů není zasažená aktivitami digitální gramotnosti.*“ Marcela Turečková mluvila o synerгии knihkupců a nakladatelů s knihovnami: „*S Národní knihovnou pracujeme na optimalizaci databáze děl nedostupných na trhu, vzniká také informační systém knih, které právě vycházejí.*“ Zdůraznila, že knihkupci a nakladatelé si nechťejí s knihovnami konkurovat, naopak chtějí své aktivity vzájemně podpořit.

Debata se následně stočila k přístupu k datům v souvislosti s licencemi. „*Jako pedagog si myslím, že jestli má být svět lepší, jedna z cest vede přes vzdělání. A v tomto případě do toho bude muset vstoupit stát. Odborná publikace, která stojí až tisíce korun, není pro běžného studenta dostupná,*“ uvedl Richard Papík. S jeho názorem souhlasil Ivan Bartoš: „*Vytváří se elitní dostupnost informací, tohle prostředí potřebuje narovnat.*“ Marcela Turečková též podporuje větší zapojení státu: „*Je potřeba, aby vznikla spravedlivá distribuce. Stát by měl například mnohem více podporovat nákup školních knihoven. To pomůže školství, vzdělanosti a nakladatelům. Náklady rodin porostou, budou mít menší prostor pro nákupy knih.*“ Problémem však zůstává podfinancování příslušného státního rozpočtu. Na závěr se všichni diskutující shodli na tom, že budoucnost digitalizace přinese pozitivní změny.

Nina Wähä Švédsko / Sweden

Nathan Law Hongkong / Hong Kong

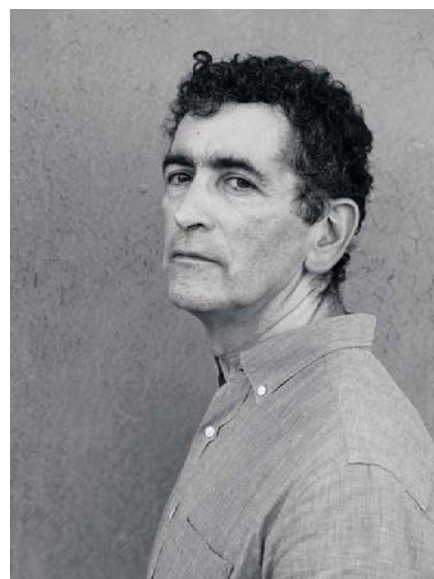
Stefania Auci Itálie / Italy

Oddný Eir Island / Iceland

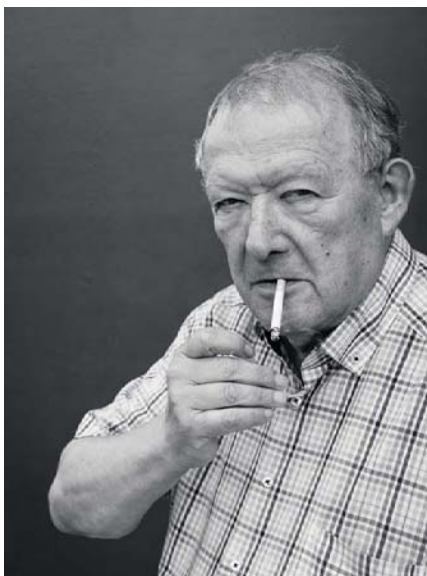
Etgar Keret Izrael / Israel

Juan Mayorga Španělsko / Spain

Yevheniya Kononenko Ukrajina / Ukraine

Adam Michnik Polsko / Poland

Viola Ardone Itálie / Italy

Svět knihy Praha '22 Book World Prague '22

Zahraniční hosté Foreign Guests

foto Dirk Skiba